

דתישבו

פרשת ואתחנן, תשע"ז, מספר 1231

מהם עשרת הדיברות לפי נאומו של משה וכיצד נכתבו על הלוחות?

יוגב בר-גד

שהוא: "לא תחמד בית רעך" (שם), האוסר לחמוד את בית הזולת. לפי הפשט מדובר בבית ממש – מקום המגורים, או מקום הלינה.³ ההיגד "לא תחמד בית רעך" משמש מגן מפני עבירה על הדיבר "לא תגנב" את בית רעך. התורה מבדילה צורנית בין שני ההיגדים, בכך שהיא כותבת אותם בשני משפטים נפרדים. בעלי המסורה הכירו בנבדלותם של שני ההיגדים אלה, בקבעם כי כל אחד מהם הוא פרשה סתומה עצמאית.

נוסח עשרת הדיברות בפרשת "יתרו" נבדל מזה שבפרשתנו. אחד ההבדלים הוא היפוך הסדר של שני ההיגדים האחרונים: קודם בית ואחר-כך אישה. הבדל משמעותי זה עשוי ללמד על התכלית בחומש שמות להחמיר את האיסור לחמוד את בית הזולת, ולהגביר את ההגנה על אדם מפני החומדים את ביתו לגזלו ממנו. מייחוד איסור זה ומהקדמתו מסתברת הכרה של ספר שמות בחשיבות הבית לבעליו – לא רק מפאת שוויו, אלא בעיקר בשל היותו מבצור של האדם, עוגן חייו וזיכרונותיו, ומשום הרעה הגדולה הנגרמת למי שנעקר מביתו והושלך לרחוב.⁵ מההבדל האמור ניכרת גם מגמת חומש דברים להעצים את ההגנה על התא המשפחתי מפני החומדים את אשת זולתם לנאוף עימה.

התורה מבהירה במפורש, כי מקור ההבדלים בין נוסחי הדיברות בשתי הפרשות אינו נובע מפער בין הדיברות שהוגדו בעל-פה לבין אלה שניתנו בכתב,⁶ או מפער בין הדיברות שנחקקו על הלוחות הראשונים ששוברו לבין אלה שעל הלוחות השניים.⁷ כמו כן הם אינם נובעים מפעולות עריכה ושינוי של תוכן הדיברות שביצע בדיעבד משה בנאומו בחומש דברים,⁸ או מעריכה ושינוי שנעשתה לאחר מעשה

בפרשתנו משה משמיע לכל ישראל כי "ה' אלהינו כרת עמנו ברית בחרב", וכי "פנים בפנים דבר ה' עמכם אל כל קהלכם בהר מתוך האש ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי" (דב' ה:ב-ח). שלושה פסוקים בתורה מציינים שהברית הזאת כללה עשרה דברים: "ויכתב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדיברות" (שם' לד:כח); וכיוצא בו גם בדב' ד:ג ודב' י:ד.

גם של עשרת הדברים החקוקים על שני לוחות הברית נפוץ בבתי כנסת רבים, ומוצג לרוב מעל ארון הקודש. מחמת קוצר היריעה, נזכרים בו רק ראשי הדיברות: "אנוכי ה'", "לא יהיה", "לא תשא", "זכור את", "כבד את", "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב", "לא תענה", "לא תחמד". האם דגם זה תואם את עשרת הדיברות בפרשתנו?

לפי הפשט נראה, כי ההיגד האחרון בדיברות של פרשתנו נחשב לדיבר בפני עצמו, וזה לשונו: "ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (דב' ה:ז). היגד זה נבדל בתוכנו ובצורתו מן ההיגד הקודם לו: "ולא תחמד אשת רעך". הוא פותח במילים "ולא תתאוה", בעוד שקודמו מתחיל בלשון "ולא תחמד". מבחינת התוכן, היגד זה אוסר להתאוות לרכושו של הזולת ומגן מפני ביצוע עבירה על הדיבר "ולא תגנב" (דב' ה:טז). לעומתו, ההיגד הקודם לו אוסר לחמוד את אשת הזולת, ומגן מפני עבירה על הדיבר "ולא תנאף" (שם). גם בעלי המסורה הכירו בעצמאותם של שני ההיגדים, וקבעו כי כל אחד מהם הוא פרשה סתומה, עצמאית ונפרדת.¹

גם בפרשת "יתרו" נראה כי שני ההיגדים האחרונים הם שני דיברות עצמאיים. פתיחתם אמנם זהה, אך המשכם שונה. ההיגד האחרון לשונו: "לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (שם' כ:ד). תחילתו באיסור לחמוד חי השייך לרעך, והוא מסתיים בניסוח כולל האוסר לחמוד "כל אשר לרעך" (חי, צומח, דומם וזכויות). היגד זה משמש מגן מפני עבירות על הדיברות "לא תנאף" ו"לא תגנב", ובמיוחד גנבת נפשות.² היגד זה נבדל מן ההיגד הקודם לו,

* יוגב בר-גד, עורך-דין ומרצה למקרא, בוגר אמירים ומשפטים ומוסמך במשפט מסחרי באוניברסיטה העברית; בלימודי מוסמך במנהל עסקים באוניברסיטת בר-אילן.

¹ כך בכתב-היד מתקופת המסורה: כ"י לינגרד, כ"י המוזיאון הבריטי וכ"י ששון, וכך ברשימת פרשות פתוחות וסתומות שערך הרמב"ם לפי "כתר ארם צובא" (משנה תורה, הלכות ספר תורה ה, ד), והיא נתקבלה בכל קהילות ישראל. עיינו: יוסף עופר, "רשימה בבלית של פרשיות פתוחות וסתומות בתורה", משאת אהרון: מחקרים בלשון מוגשים לאהרן דותן, עורכים מ' בר-אשר וח"א כהן, ירושלים תשי"ע, 392-434 עמ' 427 (להלן: עופר).

² סנהדרין פו ע"א ורש"י לשם' כ:ב.

³ ראו: דעת מקרא, פירוש לשמות ע"י עמוס חכם, ירושלים תשנ"א, עמ' שצ (להלן: חכם).

⁴ כך בכתב-יד מתקופת-המסורה ולאחריה, וברשימת הפרשות שערך הרמב"ם (לעיל, הערה 1). להבדיל, ברשימת-מסורה משובשת מופיעים שני ההיגדים "לא תחמד" כפרשה סתומה אחת מתוך תשע פרשות בעשרת הדיברות שבפרשת "יתרו" (עופר, עמ' 415). לפי המכילתא (יתרו, בחודש, פרשה ח) וראב"ע (הקדמה לעשרת הדיברות, הפירוש הארוך) שני ההיגדים האלה הם דיבר אחד. עיינו: משה גרינברג, "מסורת עשרת הדיברות בראי הביקורת", עשרת הדיברות בראי הדורות, עורך בן-ציון סגל, הוצאת מאגנס, ירושלים תשמ"ו 67-94, בעמ' 77 (להלן: גרינברג).

⁵ חכם, עמ' שצ.

⁶ "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדיברות ויכתבם על שני לוחות אבנים" (דב' י:ג).

⁷ "ויכתב... פמכתב הראשון את עשרת הדיברות" (דב' י:ד).

⁸ "את הדיברות האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש... ויכתבם על שני לוחות אבנים" (דב' ה:ח).

יְהִי לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי; "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה"; "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם"; "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". בְּנוֹסֵף מוֹבֵטָח בּו שִׁכְר "לֹא אֶהְיֶה" וְעוֹנֵשׁ "לִשְׁנָאִי" (שִׁמ' כ: ב-ה; דב' ה:ו-ט). בְּפִרְשֵׁה זֶה שֶׁל הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן תּוֹמַכֵּת שִׁיטַת הַנִּיּוֹקוּד וְהַהֲטַעְמָה הַמְכּוֹנָה "מַעֲרַכַת הַרְבִּיעִי". זֶה מַטְעִימָה אֶת הַמִּילָה "עַבְדִּים" בְּרַבִּיעַ, אֶת הַמִּילָה "עַל-פְּנֵי" בְּאַתְנַחַח וְאֶת הַמִּילָה "מִצְוֹתַי" בְּסוּף פְּסוּק, וְיוֹצֵרֵת לַמִּילִים "אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי" מִבְּנֵה תַחֲבִירֵי שֶׁל פְּסוּק אֶחָד וְדִיבֵר אֶחָד. בְּרֹב קֵהִילוֹת יִשְׂרָאֵל נִתְקַבְּלָה מַעֲרַכַת הַרְבִּיעִי בְּטַעַם הָעִלּוּן, שֶׁתְּכַלִּיתוֹ הִיא חִלּוּקָה לְדִיבְרוֹת.¹²

אֹפֶן זֶה שֶׁל מְנִיית עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת מֵאַתְגֵּר אֶת שִׁיטַת חֲכַמֵינוּ לְחֻלְקָם לְחַמִּישָׁה מוֹל חַמִּישָׁה.¹³ הוּא מַעֲלָה אֲפִשְׁרוֹת סְבִירָה לְחֻלּוּקָה אַחֲרַת שֶׁל שְׁנַיִם מוֹל שְׁמוֹנָה. לְפִיָּה, שְׁנֵי הָרֵאשׁוֹנִים – הַדִּיבֵר הָאוֹסֵר עַל עֲבוּדָה זָרָה וְהַדִּיבֵר הַמּוֹנֶה שֶׁלֹּא לְשַׂאת אֶת שֵׁם הָאֱלֹהִים לְשִׁקָּר – דְּנִים בִּיחַס שְׁבִין הָאָדָם לֹא-לוֹהִיו, וְאִילוֹ שְׁמוֹנֵת הָאֲחֵרוֹנִים עוֹסְקִים בְּקִשְׁר שְׁבִין אָדָם לְזוֹלָתוֹ. הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי מִצְוֶה עַל הָאָדָם לְשַׁחֲרֵר אֶת זוֹלָתוֹ מִעֲשִׂיית מַלְאָכָה בַּשַּׁבָּת: "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְעַמְּךָ וְשׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל בְּהֵמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" (שִׁמ' כ:ט; דב' ה:יג). גַּם תְּכַלִּית לְהִיטִיב עִם הַזּוֹלָת יֵשׁ בְּפִרְשַׁתְנוּ לְדִיבֵר זֶה: "לְמַעַן יִנּוּחַ עַבְדְּךָ וְאֶמְתְּךָ כְּמוֹךָ" (שִׁמ'). הַדִּיבֵר הַרְבִּיעִי מַחִיִּיב בְּנִים לְכַבֵּד אֶת הוֹרֵיהֶם. הַדִּיבֵר הַחַמִּישִׁי אוֹסֵר עַל אָדָם לְרַצּוֹחַ אֶת זוֹלָתוֹ. הַדִּיבֵר הַשִּׁישִׁי מִצְוֶה שֶׁלֹּא לְפַגּוֹעַ בְּזוֹלָת עַל-יְדֵי נִיאוּף, וְהַשְּׁבִיעִי – עַל-יְדֵי גְנִיבָה. הַדִּיבֵר הַשְּׁמִינִי אוֹסֵר עַל אָדָם לְהַעִיד עֵדוֹת שִׁקָּר בְּרַעְהוֹ, וּמִתְקַשֵּׁר לְאִיסוּר הַכִּלְלִי שֶׁבְּתוֹרָה לְהוֹנוֹת אֶת הַזּוֹלָת בְּדַבְרֵי שִׁקָּר. בְּפִרְשַׁתְנוּ הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי מוֹרָה לְאָדָם שֶׁלֹּא לְחַמּוֹד אֶת אִשֶׁת חֲבֵרוֹ, וְהַעֲשִׂירִי – שֶׁלֹּא לְהַתְּאוֹת לְרִכּוּשׁוֹ. בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת בֵּיתוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת, וְהַעֲשִׂירִי – לְחַמּוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

שִׁיטַת חֻלּוּקָה זֶה שֶׁל עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת, לְשְׁנַיִם רֵאשׁוֹנִים וְלְשְׁמוֹנֵה אַחֲרוֹנִים, עוֹלָה בְּקִנָּה אֶחָד עִם הָאוֹפֶן שֶׁבוֹ חִילְקָה הַמְסוּרָה אֶת עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת שֶׁבְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" לְפִרְשׁוֹת פְּתוּחוֹת וְסִתּוּמוֹת. חֲכַמֵי הַמְסוּרָה כָּתְבוּ אֶת הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן ("אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי") וְהַשְּׁנִי ("לֹא תִשְׂאֵ") כְּפִרְשׁוֹת סִתּוּמוֹת שֶׁלְּפָנֶיהֶן רוּחַ קֶטֶן (שִׁמ' כ:ב-ו), בְּעוֹד שֶׁאֵת הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי, עַל יוֹם הַשַּׁבָּת כָּתְבוּ כְּפִרְשָׁה פְּתוּחָה שֶׁלְּפָנֶיהָ רוּחַ גְּדוֹל (שִׁמ' כ:ז). אֶת יִתְרֵי הַדִּיבְרוֹת רִשְׁמוּ כְּפִרְשׁוֹת סִתּוּמוֹת שֶׁלְּפָנֶיהֶן רוּחִים קֶטְנִים (שִׁמ' כ:יא-יג), וְאֶת הַפְּסוּק שֶׁאַחֲרֵיהֶן – "וְכָל הָעָם..." – כָּתְבוּ כְּפִרְשָׁה פְּתוּחָה וְלְפָנֶיהָ רוּחַ גְּדוֹל (שִׁמ' כ:יד).

אֲפִשְׁרוֹת שֶׁל חֻלּוּקָה זֶה (שְׁנַיִם וְשְׁמוֹנֵה), מַעֲלָה סְבִירָה שֶׁהַדִּיבְרוֹת גַּם נַחֲקָקוּ כַּךְ: שְׁנַיִם עַל הַלּוּחַ

בְּנוֹסַח חוֹמֵשׁ שְׁמוֹת.⁹ הַשְּׁעִרָה נוֹסַפְתָּ הִיא שְׁמִקוֹר הַהִבְדָּלִים נוֹבַע מֵהִיוֹתָם נוֹסַחִים חֻלְקִים ("אִמַּת וְרַק אִמַּת") שֶׁל נוֹסַח שְׁלִישִׁי שֶׁלֵם ("כָּל הָאִמַּת"). אִישׁוֹשׁ לָה נִמְצָא בְּנוֹסַח מַגִּילוֹת מַדְבֵר יְהוּדָה לְפִרְשַׁתְנוּ, וְבוֹ נוֹסַח שְׁלִישִׁי לְדִיבֵר עַל יוֹם הַשַּׁבָּת, הַמְשַׁלֵּב נִימוּקִים מְנוֹסַחֵי פִרְשׁוֹת "יִתְרוֹ" וְ"אִתְחַנֵּן" גַּם יַחַד:

לְמַעַן יִנּוּחַ עַבְדְּךָ וְאֶמְתְּךָ כְּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי עַבְדֵי הִייתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְיוֹצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשֵּׁם בֵּית חִזְקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְכוּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.

בְּנוֹסַח הַמַּגִּילוֹת מוֹפִיעִים שְׁנֵי הַהִיגָדִים הָאֲחֵרוֹנִים, כְּשֶׁהֵם נִפְתַּחִים פְּעַמִּים בְּמִילִים "לֹא תַחֲמַד" כְּבַחוּשׁ שְׁמוֹת, אֲךָ תּוֹכְנָם וְסִדְרָם הוּא כְּבַחוּשׁ דְּבָרִים.¹⁰ תִּימוּכִין לְהַשְּׁעִרָה זֶה עוֹלִים גַּם מַדְבְּרֵי חִז'ל: "זָכוֹר וְשַׁמּוֹר בְּדִיבּוֹר אֶחָד נִאֲמָרוּ" (שְׁבוּעוֹת כ ע"ב; מְכִילֵתָא, יִתְרוֹ, בַּחוּדֵשׁ, פִּרְשָׁה ז).

נִרְאֶה אֲפוּא כִּי בְּפִרְשַׁתְנוּ, כְּמוֹ גַּם בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן הוּא "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצִיאֲתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים. לֹא יְהִי לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי. לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל תְּמוּנָה... לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ... לְאֶהְיֶה וְלִשְׁמָרֵי מִצְוֹתַי" (דב' ה:ו-ז).

לְפִי שִׁיטַת סְפִירָה זֶה, לְכָל דִּיבֵר יֵשׁ נוֹשֵׂא הַמִּיּוּחַד לוֹ. הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן אוֹסֵר עַל עֲבוּדָה זָרָה, וְהַשְּׁנִי עַל נְשִׂיאת שֵׁם הָאֱלֹהִים לְשׁוּוֹא. הַשְּׁלִישִׁי מְנַחֵה לְשַׁמּוֹר שַׁבָּת, וְהַרְבִּיעִי לְכַבֵּד אֲב וְאָם. הַחַמִּישִׁי אוֹסֵר לְרַצּוֹחַ, וְהַשִּׁישִׁי לְנִאוּף. הַשְּׁבִיעִי אוֹסֵר לְגַנוֹב וְהַשְּׁמִינִי לְהַעִיד שִׁקָּר. הַתְּשִׁיעִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת אִשֶׁת הַזּוֹלָת, וְהַעֲשִׂירִי לְהַתְּאוֹת לְרִכּוּשׁוֹ. בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", הַנוֹשְׂאִים שֶׁל הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן עַד הַשְּׁמִינִי דוֹמִים לְאֵלֶּה שֶׁבְּפִרְשַׁתְנוּ, אֲךָ הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי שֵׁם אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת בֵּיתוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת, וְהַדִּיבֵר הַעֲשִׂירִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד כָּל אֲשֶׁר שִׁיךְ לוֹ, וּבְפִרְט נִפְשׁ מִן הַחֵי.

הַכִּלְלִי הַיְדוּעַ, שֶׁפִּרְשָׁה בְּתוֹרָה מְסִתִּימַת מַעֲיָן פְּתִיחָתָה, תּוֹמֵךְ בְּשִׁיטַת סְפִירָה זֶה. הַדִּיבְרוֹת הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי מְסִתִּימִים כְּפִי שֶׁהֵם נִפְתַּחִים. הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן, הָאוֹסֵר עֲבוּדָה זָרָה, מִתְחִיל בְּ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וּמִסִּיִּים בְּ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל-קָנָא... וְעָשָׂה חֶסֶד" (שִׁמ' כ:ב-ה; דב' ה:ו-ט). כְּמוֹהוּ הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי, הַדֵּן בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת. בְּפִרְשַׁתְנוּ רֵאשִׁיתוֹ בְּ"שַׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" וְסוּפוֹ בְּ"לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (דב' ה:יא, יד), וּבְפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" פְּתִיחָתוֹ בְּ"זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" וְסִימוֹ בְּ"בֵרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ" (שִׁמ' כ:ז-י). גַּם דְּרָךְ חֻלּוּקַת הַכְּתוּב לְפִרְשׁוֹת לְפִי הַמְסוּרָה, שֶׁבָּה לְכָל דִּיבֵר וְדִיבֵר מִיּוּחַדָּת פִּרְשָׁה עֲצַמַּית מְשֻׁלּוֹ, מוֹרָה כִּי כַךְ יֵשׁ לְמְנוּחָם.¹¹

לְפִי שִׁיטַת מְנִיָּה זֶה, הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן – "אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי" – כּוֹלֵל אַרְבַּעַה אִיסוּרִים עַל עֲבוּדָה זָרָה: "לֹא

⁹ "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וְכָל הָעָם רֵאִים אֶת הַקּוֹלֹת" (שִׁמ' כ:א,ד).

¹⁰ נוֹסַחִים: "וְלֹא תַחֲמַד אִשֶׁת רֵעֶךָ. וְלֹא תִתְּאוּהָ בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאֶמְתּוֹ שׁוֹרוֹ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ" (דב' ה:יח). אוֹלָם יִתְכַן שִׁסּוּפֵר הַמַּגִּילָה הוּא שִׁשִּׁילֵב אֶת הַנוֹסַחִים עַל-דַּעְתּוֹ.

¹¹ רָאוּ לְעִיל, הָעֵרוֹת 1 ו-4. בְּפִירוּס נִאֵשׁ, שְׁבוּ נוֹסַח קִדְּם-מְסוּרָה שֶׁל הַדִּיבְרוֹת בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", אִין חֻלּוּקָה לְפִרְשׁוֹת.

¹² מְרַדְכֵי בְרוּיָאֵר, "חֻלּוּקַת עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת לְפִסּוּקִים וְלְדִיבְרוֹת", עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת בְּרֵאֵי הַדּוֹרוֹת (רָאוּ הָעֵרָה 4), עַמ' 223-254, בְּעַמ' 225 ו-231 (לְהֵלֵן: בְּרוּיָאֵר).

¹³ רָאוּ: הַמְכִילֵתָא, יִתְרוֹ, בַּחוּדֵשׁ, פִּרְשָׁה ח; שְׁמוֹת רֵבָה מִז, ו; יְרוּשְׁלַמִי, שְׁקִלִים ו, א; כַּג ע"א; שִׁיר הַשִּׁירִים רֵבָה, ה, יד; רַמְבַּ"ן לְשִׁמ' כ:יא; אַבְרַבְנָאֵל לְשִׁמ' כ:ב; רַאב"ע; הַמְהַר"ל, תְּפִאֲרַת יִשְׂרָאֵל, פֶּרֶק לו. וְרָאוּ עוֹד: מִנַּחֵם בֵּן יִשְׂרָאֵל, "עַל עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת לְסוּגִיָּהֶם", דָּף שְׁבוּעֵי לְפִרְשַׁת "וְאִתְחַנֵּן" תַּשְׁס"ט (מִס' 820, לְהֵלֵן: בֵּן יִשְׂרָאֵל); מְשׁוּלָם מְרַגְלִיּוֹת, "מָה הִיא כְּתוּב עַל שְׁנֵי לּוּחוֹת הַבְּרִית?", דָּף שְׁבוּעֵי לְפִרְשַׁת "כִּי תִשְׂאֵ" תַּשְׁנ"ז (מִס' 173, לְהֵלֵן: מְרַגְלִיּוֹת).

ומִזָּה הם כְּתָבִים" (שמ' לב:טו), מאפשרת השערה נוספת; כל הדיברות הופיעו על כל אחד מן הלוחות הדו-צדדיים, שניים מִזָּה ושמונה מִזָּה. כל לוח היווה העתק מלא של חוזה הברית שנכרת בין העם לא-לוהיו, עבור כל צד הקשור בחוזה.¹⁴ כשהחזיק משה את שני הלוחות כנגד העם, יכלו להתבונן בעשרת הדיברות בו-זמנית העם ומשה.

הראשון ושמונה על הלוח השני. באופן זה, החלוקה של מספר המילים לשני הלוחות שוויונית למדי. בנוסח פרשתנו, 40% מהמילים (76 מתוך 189) הן על הלוח הראשון, ו-60% מהן על הלוח השני. בפרשת "יתרו", 44% מהן (76 מתוך 172) על הלוח הראשון ו-56% מהן על הלוח השני. לעומת זאת, חלוקת הדיברות לחמישה ולחמישה יוצרת חלוקה בלתי שוויונית בעליל. על הלוח הראשון חקוקות 86% מהמילים (162 מתוך 189) לפי הנוסח בפרשתנו, או 85% מהן כנוסח שבפרשת "יתרו" (146 מתוך 172). ואילו על הלוח השני כתובות 14% או 15% מהן בלבד. הבהרת התורה כי הלוחות "מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזָּה

¹⁴. מרגליות; בן-ישר; גרינברג, עמ' 71 והאסמכתאות שם.

דף שבועי, גיליון 1231, פרשת ואתחנן, תשע"ז

עורך: פרופ' יוסף עופר

עורכת לשון: רחל הכהן שיף

הדף השבועי יוצא לאור על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב הקמפוס

בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

יש לשמור על קדושת העלון